

Niewykonalne wyzwanie? Ogólnopństwowa baza danych zbiorów muzealnych: doświadczenie Białorusi, Rosji, Ukrainy oraz Polski*

Jednym z zasadniczych aspektów rozwoju współczesnego muzealnictwa jest idea tworzenia ogólnopństwowych baz danych zbiorów muzealnych pozwalających na zgromadzenie, uporządkowanie, wyszukiwanie, zabezpieczenie, udostępnienie i analizę informacji o muzealiach. Realizacja tego zadania jest niezwykle trudna, wymaga przemyślanej koncepcji, udoskonalenia systemu zarządzania kolekcjami muzealnymi, koordynacji i wsparcia ze strony instytucji rządowych i muzealnych. Wielu krajom europejskim udało się stworzyć takie narodowe rejestry muzealiów. W artykule przeanalizuję doświadczenia dotyczące realizacji tego zagadnienia w czterech państwach – na Białorusi, Ukrainie, w Rosji oraz Polsce.

Państwo radzieckie

Tworzenie ogólnopństwowej bazy danych muzealiów na Białorusi, w Rosji i na Ukrainie jest oparte w dużej mierze na założeniach muzealnictwa radzieckiego.

Po rewolucji październikowej władza znationalizowała pałace carskie, część publicznych i prywatnych kolekcji, muzea, a także własność cerkiewną. Ten olbrzymi zbiór wywłaszczonych i upaństwowionych obiektów o wartości muzealnej został określony jako Państwowy Zasób Muzealny¹. Wszystkie zbiory muzealne przeszły na własność państwa, które powinno było zabezpieczyć kontrolę nad nimi oraz zapewnić należyte zarządzanie. Wymagało to utworzenia w krótszej lub dłuższej perspektywie ogólnopństwowego systemu danych o zbiorach muzealnych.

Pierwsza państwowa rejestracja zabytków sztuki i antyków została wprowadzona w Rosyjskiej FSRR jeszcze w 1918 roku². Na początku lat 40. XX wieku

zostały podjęte próby wprowadzenia „centralnej państwowej ewidencji zbiorów muzealnych”, wynikiem której miała być publikacja zbiorczych naukowych katalogów muzeów RFSRR³. Wojna sowiecko-niemiecka nie pozwoliła na wdrożenie tych planów.

W latach 60. XX wieku w Związku Radzieckim zdecydowano się stworzyć scentralizowaną bazę danych o obiektach muzealnych. Według Postanowienia Rady Ministrów ZSRR „O zasobie muzealnym Związku SRR” (1965 rok) Ministerstwo Kultury ZSRR oraz ministrowie kultury republik związkowych powinni „rozpocząć przygotowanie materiałów do utworzenia zbiorczych katalogów naukowych zbiorów muzealnych” (ust. 5)⁴. W 1968 roku została podjęta decyzja o utworzeniu Zbiorczego Katalogu Naukowego Zasobu Muzealnego ZSRR (czyli Państwowego Zasobu Muzealnego), który miałby zawierać dane o wszystkich zasobach muzealnych państwa radzieckiego.

Realizacja tego zadania okazała się niemożliwa, głównie z powodu braku wypracowanych zasad budowy katalogu zbiorczego i ujednoczonych reguł ewidencjonowania muzealiów oraz dokumentacji zbiorów, a także braku standardów opisu obiektów muzealnych i niskiego poziomu badań nad zasobami muzealnymi.

Od końca lat 60. XX wieku do rozpadu ZSRR władze państwowe na szczeblu centralnym podejmowały działania zmierzające do rozwiązania tych problemów.

Wypracowano akty normatywne oraz wskazówki metodyczne w sprawie zasad porządkowania i inwentaryzacji zasobów muzealnych. Przez Ministerstwo Kultury ZSRR zostały zatwierdzone:

ta kultury (Zbirnyk normatywnykh aktiv)”, red. O. N. Yakymenko, Kyiv 1970, s. 14–16.

³ V. N. Ignat'eva, *Organizacija muzejnogo dela i muzejnoe stroitel'stvo RSFSR v poslevoennnye gody (1946–1953)*, „Ocherki istorii muzejnogo dela v SSSR” (otv. red. A. B. Zaks), Vyp. VI, Moskva 1968, s. 65.

⁴ O muzejnom fondie Sojuza SSR: Postanovlenie Soveta Ministrov SSSR ot 2 ijunja 1965 g. N 428, „Sobranie postanovlenij pravitel'stva Sojuza SSR” 1965, № 13, s. 103.

* Artykuł powstał w ramach Programu Stypendialnego Ministra Kultury RP Gaude Polonia.

¹ Ros. Gosudarstwiennyj muzejnyj fond [Государственный музейный фонд].

² *Pro reiestratsiïu, vziattia na oblik i okhoronu pam'iatok mystetstva i starovyny, shocho perebuvaiut u volodinni pryvatnykh osib, tovarystv i ustanov: Dekret RNK RRSFR vid 5 zhovtnia 1918 r.*, „Zakonodavstvo pro pam'iatky istorii

- ♦ Instrukcja w sprawie ewidencjonowania i przechowywania obiektów muzealnych w muzeach (oprócz muzeów sztuki), 2 kwietnia 1968 roku;
- ♦ Instrukcja w sprawie ewidencjonowania i przechowywania obiektów muzealnych w muzeach sztuki oraz oddziałach sztuki muzeów, 23 grudnia 1971 roku;
- ♦ Instrukcja w sprawie ewidencjonowania i przechowywania obiektów muzealnych, które znajdują się w państwowych muzeach, 17 lipca 1985 roku – tym dokumentem uchylono dwie poprzednie instrukcje.

W latach 1970–1980 skonfrontowano obiekty muzealne z dokumentacją ewidencyjną.

Wypracowano ogólnopństwową formę dokumentu ewidencyjnego, która standaryzowała dane opisu muzealiów. W 1987 roku Ministerstwo Kultury ZSRR zatwierdziło Zuniifikowany Paszport ruchomych zabytków historii i kultury (obiekty muzealne), który określał 47 parametrów opisu muzealiów⁵.

Przygotowano naukowo-metodyczne rekomendacje w sprawie opracowania i katalogowania obiektów muzealnych⁶, a także rozpoczęto prace nad ogólnopństwowymi słownikami/tezaurusami, które miały zawierać ujednoliczoną terminologię opisu muzealiów⁷.

Rozpoczęto przygotowania dotyczące wykorzystania komputerów przy tworzeniu Zbiorczego Katalogu Naukowego Zasobu Muzealnego ZSRR. W 1980 roku Ministerstwo Kultury ZSRR zaproponowało Państwowemu Muzeum Ermitaż i Centralnemu Muzeum Rewolucji ZSRR przeanalizowanie tego zagadnienia⁸.

Nie udało się jednak ukończyć działań w sprawie tworzenia ogólnozwiązkowego katalogu muzealiów ZSRR. Kraje postradzieckie po 1991 roku samodzielnie budowały podstawy muzealnictwa

i osobno rozwiązywały zagadnienia tworzenia ogólnopństwowych baz danych muzealnych.

Federacja Rosyjska

Federacja Rosyjska po rozpadzie Związku Radzieckiego odziedziczyła instytucje badawcze, które zajmowały się wypracowaniem zasad Zbiorczego Katalogu Naukowego Zasobu Muzealnego ZSRR, a więc posiadały niezbędny kadrowy i instytucjonalny potencjał do kontynuowania prac w tym kierunku.

W 1996 roku Duma Państwowa uchwaliła ustawę O Zasobie Muzealnym Federacji Rosyjskiej i muzeach w Federacji Rosyjskiej⁹; właśnie tym aktem normatywnym został utworzony Państwowy Katalog Zasobu Muzealnego Federacji Rosyjskiej zdefiniowany jako „dokument ewidencyjny zawierający podstawowe dane o każdym obiekcie muzealnym i każdej kolekcji muzealnej wchodzącej w skład Zasobu Muzealnego Federacji Rosyjskiej” (art. 10)¹⁰.

W ciągu dwóch lat rząd Federacji Rosyjskiej zatwierdził specjalny akt – Zarządzenie o Państwowym Katalogu Zasobu Muzealnego Federacji Rosyjskiej (1998), który określił procedurę tworzenia i prowadzenia katalogu zbiorczego¹¹. Katalog został zdefiniowany jako „elektroniczna baza danych zawierająca podstawowe dane o każdym obiekcie muzealnym i każdej kolekcji muzealnej wchodzącej w skład Zasobu Muzealnego Federacji Rosyjskiej” (art. 2). Za prowadzenie ogólnopństwowej bazy danych w Rosji jest odpowiedzialne Ministerstwo Kultury Federacji Rosyjskiej. Od 2010 roku zabezpieczeniem technicznym i metodycznym katalogu zajmuje się Główne Centrum Informacyjno-Obliczeniowe Ministerstwa Kultury Federacji Rosyjskiej¹².

⁵ *Kratkoe opisanie muzejnogo predmeta: informacionno-lingwisticheskoe obespechenie* [E. S. Kuz'mina, L. Ja. Nol', V. V. Chernenko, E. L. Koshheeva, I. Ju. Hurgina], „Standarty opisanija ob'ektov kul'turnogo nasledija” (*Kul'tura: politika modernizacii*, Vyp. 2), Pskov–Moskva 2001, s. 35–62.

⁶ *Obzory nauchnyh katalogov pamjatnikov material'noj i duhovnoj kul'tury. Sbornik*, red. E. Chistjakov, NII kul'tury, Moskva 1971; *Aktual'nye problemy fondovoj raboty muzeev. Nauchnaja obrabotka muzejnyh predmetov*, „Trudy NII kul'tury”, Moskva 1981.

⁷ V. N. Fomin, *O komp'juterizacii nauchno-fondovoj raboty muzeev (na primere sozdanija i razvitija Avtomatizirovannogo banka dannyh po kollekcijam Central'nogo muzeja Revolucii SSSR)*, „Muzevedenie. Na puti k muzeju XXI veka (Sb. nauch. tr. NII kul'tury)”, Moskva 1989, s. 113.

⁸ Tamże, s. 114.

⁹ *O Muzejnom fonde Rossijskoj Federacii i muzejah v Rossijskoj Federacii: federal'nyj zakon* [prinjat Gosudarstvennoj Dumoj 26.5.1996 g. N 54-FZ], <http://base.garant.ru/123168/#ixzz3bFnP2lfO>.

¹⁰ Zgodnie z nową definicją prawną (od 1.1.2017 roku) Katalog Państwowy – federalny państwowy system informacyjny państwowego ewidencjonowania obiektów muzealnych i kolekcji muzealnych znajdujących się w Zasobie Muzealnym Federacji Rosyjskiej, stworzony w celu zapewnienia ich ochrony prawnej i kontroli państwowej.

¹¹ *O Gosudarstvennom kataloge Muzejnogo fonda Rossijskoj Federacii: polozhenie* [utverdzeno postanovleniem Pravitel'stva Rossijskoj Federacii ot 12.02.1998 g. N 179], http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_17931/e3b2166c177f13d5666117f58c38c1748e128ad6/.

¹² *Glavnij informacionno-vychislitel'nyj centr Ministerstva kul'tury Rossijskoj Federacii*, <http://givc.ru/projects/state-directory/>.

Pomimo przyjęcia niezbędnych aktów normatywnych, wypracowania koncepcji, technicznych regulaminów, tworzenia odpowiedniego oprogramowania, olbrzymiego finansowania ze skarbu państwa tworzenie Katalogu Państwowego Zasobu Muzealnego Federacji Rosyjskiej na początku odbywało się bardzo powoli. Głównymi przyczynami były niedoskonałości tak techniczne, jak normatywne, omówieniu których warto poświęcić osobne opracowanie. Środowiska muzealnicze, a także odpowiedzialne za prowadzenie katalogu struktury Ministerstwa Kultury Federacji Rosyjskiej konsekwentnie pracowały nad doskonaleniem systemu bazy danych.

Od 2015 roku została wypracowana nowa koncepcja ogólnopństwowej bazy danych muzealiów, uchwalono nowelizację ustawy O zasobie muzealnym Federacji Rosyjskiej i muzeach w Federacji Rosyjskiej (2016), uproszczono procedury przekazania danych do FPSI (Państwowy Katalog Zasobu Muzealnego Federacji Rosyjskiej¹³), wprowadzono nową wersję oprogramowania (1.3 Goskatalog¹⁴). Działania te przyniosły oczekiwane rezultaty. Jeśli do 2015 roku do Katalogu Państwowego wpisano tylko 4,5 miliona obiektów¹⁵, to w samym 2016 roku do bazy danych dodano informacje o 2,5 milionach muzealiów¹⁶.

Warto wymienić kilka istotnych aspektów funkcjonowania rosyjskiego systemu elektronicznego ewidencjonowania muzealiów.

Według ustawy O zasobie muzealnym Federacji Rosyjskiej i muzeach w Federacji Rosyjskiej obiekty i kolekcje muzealne, niezależnie od tego, czyją są własnością i w czym znajdują się posiadaniu, podlegają ewidencji państwowej. Składa się ona z wpisu do księgi wpływu muzealiów i zarejestrowania w centralnej bazie danych, obejmującej:

- ♦ wprowadzanie informacji o obiektach i kolekcjach muzealnych do Katalogu Państwowego;
- ♦ nadanie każdemu obiektowi i każdej kolekcji muzealnej numeru identyfikacyjnego (art. 6);

¹³ Federalny Państwowy System Informacyjny Katalog Państwowy Zasobu Muzealnego Federacji Rosyjskiej jest portalem do przekazywania informacji z muzeów Federacji Rosyjskiej do bazy Państwowego Katalogu Funduszu Muzealnego Federacji Rosyjskiej.

¹⁴ 1.3 Госкаталог.

¹⁵ E. Allenova, *Muzejnyj predmet rossijskogo zakonodatel'stva*, <http://artguide.com/posts/1172>, 19.1.2017.

¹⁶ *Spravka k zasedaniju kolegii Ministerstva kul'tury Rossijskoj Federacii po voprosu»O proektah Minkul'tury Rossii v oblasti informatizacii«*, https://www.mkrf.ru/documents/k-zasedaniyu-kolegii-ministerstva-kul'tury-rossijskoj-federatsii-po-voprosu-o-proektakh-minkul'tury-r/?sphrase_id=2193487, 8.7.2017.

numer ten jest niepowtarzalny, przypisany raz na zawsze, nie może być zmieniony lub usunięty.

Państwowy Katalog Zasobu Muzealnego Federacji Rosyjskiej składa się z trzech rejestrów. Pierwszy to rejestr Zasobu Muzealnego, który zawiera informacje o muzealiach. Drugim jest rejestr muzeów, gdzie umieszczono nie tylko muzea, ale i inne instytucje, w których posiadaniu, własności lub użytkowaniu muzealia się znajdują. Trzeci to rejestr transakcji, czyli zbiorcza lista działań osób prawnych i osób fizycznych rejestrująca przekazywanie obiektów muzealnych nowemu właścicielowi, posiadaczowi lub użytkownikowi. Transakcjami rejestrowanymi obowiązkowo są: zakup, sprzedaż, wymiana, dar, donacja, bezterminowe oraz tymczasowe użytkowanie, spadek lub zapis testamentowy etc. Wpisanie informacji do rejestru transakcji jest ostatecznym etapem przeniesienia praw do obiektów muzealnych¹⁷. Dzięki temu w wyniku utworzenia Katalogu Państwowego Federacji Rosyjskiej organy władzy państwowej i samorządowej mają informacje o ruchu każdego z obiektów muzealnych.

Rosyjska baza danych zawiera także dane o kradzieżach i utracie obiektów i zbiorów muzealnych. Katalog Państwowy Federacji Rosyjskiej podlega również obowiązkowemu kopiowaniu, zabezpieczając tym samym dane (art. 12 Zarządzenia).

Przepisy ustawy O zasobie muzealnym Federacji Rosyjskiej i muzeach w Federacji Rosyjskiej zaznaczają, iż zawarte w zasobie muzealnym Federacji Rosyjskiej obiekty są dostępne dla obywateli (art. 35); od 2009 roku działa strona internetowa Katalogu Państwowego zasobu muzealnego Federacji Rosyjskiej, która powinna przedstawiać informacje o zarejestrowanych muzealiach (<http://goskatalog.ru/portal/#/>)¹⁸. Dane o właścicielach obiektów i kolekcjach muzealnych nienależących do państwowej części zasobu muzealnego Federacji Rosyjskiej, a także obrót nimi nie są udostępnione (art. 11 Zarządzenia).

Mimo że dokumenty Ministerstwa Kultury Federacji Rosyjskiej wskazują, że po przesłaniu danych do systemu i nadaniu muzealiom numeru

¹⁷ *Gosudarstvennyj katalog Muzejnogo fonda Rossijskoj Federacii: perspektivy razvitija*, <http://goskatalog.ru/portal/#/for-museums/docs?id=171>, 21.2.2018.

¹⁸ *O razmeshhenii informacii o muzejnyh predmetah i muzejnyh kolekcijah, sodержashhejsja v Gosudarstvennom kataloge Muzejnogo fonda Rossijskoj Federacii: prikaz Ministerstva Kul'tury Rossijskoj Federacii № 902 ot 29.12.2009 g.*, https://www.mkrf.ru/documents/o_razmeshchenii_informatsii_o_muze362061/?sphrase_id=2193623.

identyfikacyjnego informacja na portalu publicznym pojawia się w ciągu kilku sekund, portal nie pokazuje danych o wszystkich wpisanych do Katalogu obiektach.

Na początku maja 2017 roku serwis internetowy goskatalog.ru udostępnił informacje o ponad 4,3 miliona obiektów (z 679 muzeów), z których 2 miliony to dokumentacja wizualna¹⁹ (często bardzo niskiej jakości). Warto nadmienić, iż w 2017 roku rosyjska baza zbiorów muzealnych zawierała informację o około 7 milionach obiektów. Cały Zasób Muzealny Federacji Rosyjskiej liczy około 88 milionów muzealiów²⁰.

Zakończenie formowania Państwowego Katalogu Zasobu Muzealnego Federacji Rosyjskiej jest planowane na rok 2026²¹. Oczywiście dotrzymanie ustawowego terminu może budzić wątpliwości.

Białoruś

W Republice Białoruskiej (RB) od końca lat 90. kontynuowano prace nad tworzeniem ogólnopństwowego katalogu zasobów muzealnych. W 2001 roku w ramach Programu informatyzacji kultury na lata 1999–2004 została wypracowana pierwsza wersja koncepcji zbiorczego katalogu elektronicznego obiektów muzealnych.

Istotne znaczenie miało przyjęcie w 2005 roku ustawy O muzeach i zasobie muzealnym Republiki Białorusi²², która zawierała wymogi utworzenia Katalogu Państwowego Zasobu Muzealnego Republiki Białorusi²³. W 2006 roku Rada Ministrów RB zatwierdziła Zarządzenie o zasobie muzealnym

Republiki Białorusi regulujące także metody tworzenia wymienionego Katalogu²⁴.

Zarządzenie wyznacza Państwowy Katalog Zasobu Muzealnego RB jako „zbiór podstawowych danych o szczególnie wartościowych obiektach muzealnych znajdujących się w zasobie muzealnym Republiki Białorusi”. To znaczy, że do białoruskiej bazy danych wpisuje się informacje nie o wszystkich muzealiach. Decyzje o tym, które z obiektów są szczególnie wartościowe, podejmuje muzeum w uzgodnieniu z radą ekspertów przy Ministerstwie Kultury RB.

W 2008 roku przy Historycznym Muzeum Narodowym powstało Centrum Państwowego Katalogu Zasobu Muzealnego RB (Centrum PKFM RB). Instytucja ta zajmuje się wypracowaniem zunifikowanych informatorów, słowników, standardów opisu muzealiów. Od 2010 roku prowadzi centralne ewidencjonowanie obiektów muzealnych muzeów RB. Koszty działania ogólnopństwowej elektronicznej bazy danych są pokrywane z budżetu państwa. Działa strona internetowa (<http://www.dkmf.by>), gdzie można otrzymać informacje o obiektach wpisanych do katalogu wraz z dokumentacją wizualną. W marcu 2018 roku baza danych liczyła 161 259 muzealiów²⁵.

Warto nadmienić, iż w ramach prac nad Katalogiem Centrum PKFM RB przygotowało wiele metodycznych prac wspierających opracowanie kolekcji muzealnych, na przykład: *Zunifikowany informator technik/technologii*, *Zunifikowany informator materiałów*, *Klasyfikacja obiektów muzealnych*, *Wymogi Katalogu Państwowego Zasobu Muzealnego do wypełnienia pól opisu obiektu muzealnego*, *Wymogi do obrazów (dokumentacji wizualnej), które wchodzi do Katalogu Państwowego Zasobu Muzealnego RB*²⁶. Wymienione publikacje są nieco ogólne, ale tworzą niezbędną podstawę do prowadzenia bazy danych.

Natalia Germackaja i Ludmiła Skakun, będące muzealnikami, pracujące w działach zabezpieczenia Państwowego Katalogu Zasobu Muzealnego RB, w 2013 roku pisały, że w dłuższej perspektywie białoruska baza muzealiów będzie zawierała informacje

¹⁹ *Spravka k zasedaniju kolegii Ministerstva kul'tury Rossijskoj Federacii po voprosu »O proektah Minkul'tury Rossii v oblasti informatizacii«*, https://www.mkrf.ru/documents/k-zasedaniyu-kolegii-ministerstva-kul'tury-rossijskoj-federatsii-po-voprosu-o-proektakh-minkul'tury-r/?sphrase_id=2193487, 8.7.2017.

²⁰ *Glava Minkul'tury Rossii prizval aktivnee zanosit' predmety muzejnogo fonda v Goskatalog Rossijskoj Federacii*, <https://www.mkrf.ru/press/news/glava-minkul'tury-rossii-prizval-aktivnee-zanosit-p/>, 9.7.2017.

²¹ *Rossijskie muzei ustanovili rekord po registracii muzejnyh predmetov v Gosudarstvennom kataloge Muzejnogo fonda Rossijskoj Federacii*, https://www.mkrf.ru/press/news/rossijskie-muzei-ustanovili-rekord-po-registratsii/?sphrase_id=2193623.

²² Ustawa ta jest drugą z kolei, pierwsza została przyjęta w 1996 roku.

²³ *Ab muzejah i Muzejnym fondze Rjespubliki Belarus'*: zakon Rjespubliki Belarus' [Prynjaty Palataj pradžajnikoŭ, Adobranaj Savetam Rjespubliki 12.12.2005, № 70-Z], <http://museum.by/node/14343>.

²⁴ *Ab Muzejnym fondze Rjespubliki Belarus': palazhjenne [zacverdzhana Pastanovaj Saveta Ministraŭ Rjespubliki Belarus' 10.6.2006, № 730]*, <http://www.dkmf.by/regulatory-documentation/view-68.html>.

²⁵ *Statystyka DKMF*, <http://www.dkmf.by/statystyka-dkmf>.

²⁶ *Metadychnyja matjeryjaly: aficyjny sajt Dżarżajnaga katalogu Muzejnaga fondu Rjespubliki Belarus'*, <http://www.dkmf.by/documents/methodical>.

o obiektach całego Zasobu Muzealnego²⁷. Wynika z tego, że po wpisaniu do ogólnopństwowej bazy danych wszystkich szczególnie wartościowych obiektów na Białorusi są plany dołączenia do Katalogu informacji o pozostałych obiektach.

Ukraina

Na Ukrainie po 1991 roku całkowicie zrezygnowano z pomysłu tworzenia ogólnopństwowej bazy danych zbiorów muzealnych (na kształt Zbiorczego Katalogu Zasobu Muzealnego Ukrainy), co miało negatywne skutki. Władze państwowe oraz ustawodawcy zdecydowali, że wystarczające będzie utworzenie listy szczególnie wartościowych obiektów kultury.

Według uchwalonej w 1995 roku przez Ministerstwo Kultury Ukrainy ustawy O muzeach i działalności muzealnej²⁸ unikalne zabytki Zasobu Muzealnego Ukrainy powinno się wpisywać do Rejestru Państwowego Narodowych Dóbr Kultury²⁹ (art. 16). Przepis ten, ale w nieco innym brzmieniu, istnieje także w obecnej wersji ustawy.

Rejestr formalnie został utworzony przez Gabinet Ministrów Ukrainy jeszcze w 1992 roku³⁰ i powinien obejmować nie tylko obiekty muzealne, ale archiwalne, biblioteczne, a także inne o znaczeniu narodowym.

W 2001 roku (w 6 lat po przyjęciu ustawy o muzeach) Ministerstwo Kultury Ukrainy zatwierdziło Procedurę wpisywania unikatowych zabytków Zasobu Muzealnego Ukrainy do Rejestru Państwowego Narodowych Dóbr Kultury³¹.

²⁷ N. Germackaja, L. Skakun, *Obshherespublikanskij informacionnyj resurs prezentacii i unifikacii opisaniij Muzejnogo fonda Respubliki Belarus': ot razrabotok k realizacii*, „Pervyj Nacional'nyj forum »Muzei Belarusi«: sbornik materialov delovoj programmy”, Mińsk 2013, s. 239–241, <http://repository.buk.by/bitstream/handle/123456789/17190/Obshcherespublikanskij%20informacionnyj%20resurs.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

²⁸ *Pro muzei ta muzeiniu spravu: zakon Ukrainy* [pryiniato Verkhov. Radoiu 29.6.1995 № 249/95-VR], <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>.

²⁹ *Державний реєстр національного культурного надбання* [Ukr. Derzhavnyi reiestr natsionalnoho kulturnoho nadbannia].

³⁰ *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnyi reiestr natsionalnoho kulturnoho nadbannia: postanova, polozhennia* [pryiniato Kabinetom Ministriv Ukrainy 12.8.1992 r. № 466], <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/466-92-%D0%BE>.

³¹ *Pro zatverdzhennia Poriadku zanesennia unikalnykh pam'iatok Muzeinoho fondu Ukrainy do Derzhavnoho reiestru natsionalnoho kulturnoho nadbannia: Nakaz, Poriadok* [zatverdzheno Minkultury Ukrainy 25.10.2001, № 653], <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0144-02>.

Jednakże trudno określić liczbę wpisanych do Rejestru obiektów, ponieważ dostęp do niego nie jest otwarty. Na stronie internetowej Ministerstwa Kultury Ukrainy nie ma informacji o Rejeście. W 2014 roku badacze ukraińscy pisali, że jedyny (całościowy) Rejestr Państwowy Narodowych Dóbr Kultury nie został do tej pory utworzony³².

Gdy dokumentacja ewidencyjna jest przechowywana w samych jednostkach muzealnych, skutki braku ogólnokrajowej bazy danych o muzealiach, a także nieprzemyślanej polityki w zakresie muzealnictwa są dla Ukrainy bolesne. Po aneksji Krymu i okupacji wschodnich terenów obwodów donieckiego i ługańskiego władze państwowe nie posiadają dokładnych informacji o ilości i zawartości utraconych zbiorów muzealnych. Ten stan rzeczy utrudnia obronę interesów narodowych w możliwych sądowych rozstrzygnięciach sporów międzynarodowych, a także uniemożliwia dostęp do informacji o muzealiach naukowcom, pracownikom oświaty i obywatelom. Warto nadmienić, iż straty Zasobu Muzealnego Ukrainy są dość duże – szacuje się je na około 1,8 miliona obiektów³³.

Uświadamiając sobie to, Ministerstwo Kultury Ukrainy w listopadzie 2014 roku wydało rozporządzenie, według którego ukraińskie muzea wykonały cyfrowe fotokopie ksiąg inwentarzowych, zapisując dane na nośnikach elektronicznych³⁴. Miejscem przechowywania tych nośników jest Muzeum Narodowe Historii Ukrainy w Kijowie. Podobny sposób gromadzenia danych o zbiorach muzealnych jest rzeczywiście niezadowolający. Poza tym że brakuje kopii ksiąg z okupowanych terenów, takie rozwiązanie nie pozwala na szybkie wyszukiwanie, skuteczne przyporządkowanie informacji, nie mówiąc o braku dokumentacji wizualnej i kwestiach długoterminowego przechowania danych.

Po 2014 roku podjęto działania w sprawie udoskonalenia zasad prowadzenia ewidencji zbiorów muzealnych. W ich rezultacie w roku 2016 przyjęto nowe akty normatywne: Instrukcję organizacji ewidencjonowania obiektów muzealnych (pierwsza od

³² I. M. Myshchak, *Normatyvno-pravove zabezpechennia formuvannia Derzhavnoho reiestru natsionalnoho kulturnoho nadbannia ta shliakhy yoho vdoskonalennia v Ukraini*, „Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy” 2014, № 4, s. 19–24.

³³ Obliczenia zrobione na podstawie danych Państwowej Służby Statystyki Ukrainy. *Ekspres-vypusky: ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy*, <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

³⁴ *Pro deiaki pyttannia obliku derzhavnoi chastyny Muzeinoho fondu Ukrainy: Nakaz, Vymohy, Forma* [zatverdzheno Minkultury Ukrainy 5.11.2014, № 943], <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1445-14>.

1985 roku)³⁵, a także Procedurę ewidencjonowania obiektów muzealnych w formie elektronicznej³⁶.

Z punktu widzenia tworzenia ogólnopństwowej bazy muzealiów istotny jest drugi dokument, który wykorzystuje ontologię CIDOC CRM. Dzięki niemu ustalono listę informacji do opisu obiektu w systemie informacyjnym, schemat XML określający zasady wymiany danych o obiektach muzealnych w formie elektronicznej. Zgodnie z Procedurą podczas pierwszej rejestracji w systemie każdy obiekt powinien otrzymać indywidualny pięciocyfrowy numer identyfikacyjny, niepodlegający zmianie. Wprowadzenie standardów inwentaryzacji elektronicznej może być szczególnie efektywne na Ukrainie, gdzie systemy elektronicznej ewidencji muzealiów nie rozwinęły się na taką skalę jak na przykład w Polsce, a więc nie ma potrzeby unifikacji w obecnie tworzonym systemie wcześniejszych programów, zbudowanych według różnych zasad.

Rząd ukraiński za jeden z celów swoich działań do 2020 roku uznał utworzenie elektronicznego zasobu informacyjnego z bazami danych o obiektach dziedzictwa kulturowego (w tym obiektach Zasobu Muzealnego Ukrainy)³⁷. To ambitne zadanie było uzasadniane nie tylko utratą zbiorów na Krymie i wschodzie kraju, ale także licznymi stratami i kradzieżami muzealiów w całym kraju (według informacji rządowych straty te w latach 2010–2015 są oceniane na 5593 obiekty)³⁸.

Oprócz przyjęcia odpowiednich aktów normatywnych rozpoczęto zbieranie informacji o utraconych i skradzionych obiektach, analizę stanu ewidencjonowania muzealiów, ustalanie procedur

powstawania elektronicznego zasobu informacyjnego, a także uprawnień Ministerstwa Kultury Ukrainy i innych podmiotów. Poza tym wyznaczono dwa muzea – Muzeum Literackie w Charkowie i Mystecki Arcenał w Kijowie, w których mają być przeprowadzone projekty pilotażowe Ministerstwa, mające na celu wypracowanie modelu metadanych oraz procesu wdrażania ewidencjonowania obiektów muzealnych w formie elektronicznej³⁹.

W tym momencie trudno wyciągać wnioski co do skuteczności podjętych działań. W kwietniu 2018 roku ukraińscy naukowcy zwrócili się do Ministerstwa Kultury z prośbą o informacje dotyczące powstania rejestru elektronicznego Zasobu Muzealnego Ukrainy⁴⁰. W tej sprawie jest jeszcze sporo do zrobienia, ale samo poruszenie kwestii tworzenia ogólnopństwowej bazy danych muzealiów na szczeblu centralnym jest dużym krokiem naprzód.

Polska

Cechą charakterystyczną w rozwoju polskiego muzealnictwa było to, że zbiory muzeów lub kolekcji prywatnych nie zostały znacjonalizowane na taką skalę, jak to było w Związku Radzieckim. W dwudziestolecie międzywojennym muzea w Polsce miały różny status własnościowy. W ustawie z dnia 28 marca 1933 roku O opiece nad muzeami publicznymi muzea publiczne są zdefiniowane jako zbiory „będące własnością: a) państwa; b) samorządów oraz innych instytucji i korporacji publiczno-prawnych; c) stowarzyszeń i osób prywatnych, o ile te zbiory są udostępnione publiczności”⁴¹. W porównaniu z muzealnictwem radzieckim w Polsce w tym okresie nie zostało sformułowane pojęcie ogólnopństwowego zbioru muzealnego podobnego do Państwowego Zasobu Muzealnego.

Po II wojnie światowej w polityce państwa polskiego wobec muzeów pojawiły się wyraźne tendencje do centralizacji i upaństwowienia. Było to naśladowanie zarządzania i nadzorowania muzeów przez państwo w ZSRR. Na przełomie lat 40. i 50. XX wieku większość muzeów w Polsce, należących dotąd do jednostek samorządu

³⁵ *Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii obliku muzeinykh predmetiv: Nakaz, Instruksiiia* [zatverdzheno Minkultury Ukrainy 21.7.2016, № 580], <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1129-16>.

³⁶ *Pro zatverdzhennia Poriadku obliku muzeinykh predmetiv v elektronni formi: Nakaz, Poriadok* [zatverdzheno Minkultury Ukrainy 9.9.2016, № 784], <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1478-16>. Dokument ten był przygotowany przez Ukraińskie Centrum Rozwoju Muzeów i Ukraińskie Centrum Studiów Kulturowych przy Ministerstwie Kultury Ukrainy.

³⁷ *Pro zatverdzhennia serednostrkovoho planu priorytetnykh dii Uriadu do 2020 roku ta planu priorytetnykh dii Uriadu na 2017 rik: Rozporiadzhennia, Plan* [zatverdzheno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3.4.2017 r. № 275-r], <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80>, s. 212.

³⁸ *Pro zatverdzhennia serednostrkovoho planu priorytetnykh dii Uriadu do 2020 roku ta planu priorytetnykh dii Uriadu na 2017 rik: Rozporiadzhennia, Plan* [zatverdzheno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3.4.2017 r. № 275-r], <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80>, s. 210.

³⁹ *U budynku uriadu vidbulasia ekspertna zustrich z pytan stvorennia reiestru obliku muzeinykh predmetiv v elektronni formi*, http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245306985, 24.11.2018.

⁴⁰ M. Levada, *Do parlamentskykh slukhan*, <http://prostir.museum.ua/post/40624>, 16.4.2018.

⁴¹ Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o opiece nad muzeami publicznymi (Dz.U. 1933 nr 32 poz. 279), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19330320279>.

terytorialnego, stowarzyszeń i osób fizycznych, została przejęta przez państwo⁴². W pewnej mierze zjednoczyło to i scentralizowało system organizacyjny muzealnictwa w kraju.

Jednak tendencje te nie zostały rozwinięte w Polsce na taką skalę jak w ZSRR. Już w końcu lat 50. w muzealnictwie wprowadzono decentralizację. Część muzeów pozostała pod opieką Ministerstwa Kultury i Sztuki lub innych ministerstw, a resztę podporządkowano władzom wojewódzkim czy miejskim. Statut własnościowy muzeów został ustalony w Ustawie z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury i o muzeach, zgodnie z którą muzea mogły „stanowić własność Państwa, organizacji społecznych lub instytucji niepaństwowych”⁴³.

Zbiory nie były przekazane bezpośrednio państwu, w aktach prawnych uchwalonych w I połowie lat 60. muzea są definiowane jako własność muzeów⁴⁴. Wprowadzone w latach 40. i 50. XX wieku upaństwowienie muzeów nie wykreowało więc pojęcia ogólnopolskiego państwowego zbioru muzealnego na kształt Państwowego Zasobu Muzealnego.

W muzealnictwie polskim potrzeba sporządzenia bazy danych muzealiów powstała na początku lat 80. W przeciwieństwie do ZSRR, gdzie taka idea wynikała z dążeń państwa do kontrolowania wszystkich dóbr kultury, w PRL-u podobne pomysły były raczej oddolne, wynikało to ze stopniowej komputeryzacji zasobów muzealnych. Zdzisław Żygulski już w 1982 roku pisał o możliwościach „stworzenia krajowego lub nawet światowego »banku informacji muzealnej«” oraz „niesłuchanie szybkiego dostarczania wszelkich tekstowych i wizualnych informacji na temat każdego zarejestrowanego obiektu”⁴⁵. Jednak z perspektywy kilkudziesięciu lat wyraźnie widać, że oczekiwania ówczesnych muzealników w dużej mierze nie zostały zrealizowane.

⁴² F. Midura, *Rozwój muzealnictwa w okresie czterdziestolecia PRL*, „Muzealnictwo” 1986, nr 30, s. 3–8.

⁴³ Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz.U. 1962 nr 10 poz. 48), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19620100048>.

⁴⁴ Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz.U. 1962 nr 10 poz. 48), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19620100048>; Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 18 kwietnia 1964 r. w sprawie prowadzenia inwentarza muzealiów (Dz.U. 1964 nr 17 poz. 101), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19640170101>.

⁴⁵ Z. Żygulski, *Muzea na świecie. Wstęp do muzealnictwa*, Warszawa 1982, s. 131.

Podstawowym krokiem w tworzeniu komputerowych baz danych muzealiów stała się informatyzacja ewidencji zbiorów. Już w końcu lat 80. w pojedynczych polskich muzeach powstały pierwsze inwentarze elektroniczne⁴⁶. W następnej dekadzie ich liczba stopniowo się powiększała.

Należy jednak nadmienić, że zastosowanie programów komputerowych do inwentaryzacji muzealiów nie zostało unormowane w ówczesnych aktach prawnych. Zgodnie z przyjętą w 1996 roku Ustawą o muzeach zasady i sposób ewidencjonowania dóbr kultury w muzeach określa minister kultury i sztuki w drodze rozporządzenia (art. 21 ust. 2)⁴⁷. Rozporządzenie to od 1997 roku dopuszczało jedynie utworzenie księgi inwentarzowej z wydruków komputerowych (§ 3 ust. 5)⁴⁸. Dopiero w roku 2004 w nowym rozporządzeniu ministra kultury zostało zaznaczone, że ewidencjonowanie może być prowadzone w formie elektronicznej (§ 1 ust. 3)⁴⁹.

Mimo to w latach 90. polskie muzea rozpoczęły we własnym zakresie wprowadzanie komputerowych baz danych dla ewidencjonowania zbiorów. Odbywało się to w różny sposób. Część instytucji zaczęła posługiwać się programami bibliotecznymi jako inwentarzem elektronicznym zbiorów⁵⁰. Większość muzeów rozpoczęła prace nad tworzeniem własnych systemów baz danych⁵¹ lub kupiła

⁴⁶ Program digitalizacji dóbr kultury oraz gromadzenia, przechowywania i udostępniania obiektów cyfrowych w Polsce 2009–2020, MKiDN, Warszawa 2009, s. 16, http://nck.pl/upload/attachments/302378/program_digitalizacji_20092020_copy3.pdf.

⁴⁷ Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 1997 nr 5 poz. 24), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970050024>.

⁴⁸ Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 26 sierpnia 1997 r. w sprawie zasad i sposobu ewidencjonowania dóbr kultury w muzeach (Dz.U. 1997 nr 103 poz. 656), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971030656>.

⁴⁹ Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz.U. 2004 nr 202 poz. 2073), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20042022073>. Rozporządzenie, tak jak poprzedni akt prawny, dopuszczało utworzenie księgi inwentarzowej z wydruków komputerowych.

⁵⁰ D. Folga-Januszewska, *Muzea w Polsce 1989–2008. Stan, zachodzące zmiany i kierunki rozwoju muzeów w Europie oraz rekomendacje dla muzeów polskich*, Raport na zlecenie MKiDN, Warszawa 2008, s. 20, [http://www.kongreskultury.pl/library/File/RaportMuzea/muzea_raport_w.pelna\(1\).pdf](http://www.kongreskultury.pl/library/File/RaportMuzea/muzea_raport_w.pelna(1).pdf).

⁵¹ Jak na przykład systemy komputerowe SEZAM i FIBULA Państwowego Muzeum Archeologicznego.

oprogramowanie specjalistyczne⁵². Według badań przeprowadzonych przez D. Folgę-Januszewską i A. Jaskanis w 2001 roku już 82 placówki muzealne korzystały z inwentarzy elektronicznych⁵³.

Istotnym uchybieniem ówczesnego wprowadzenia elektronicznych systemów baz danych był brak wypracowanych podstaw, ujednoczonych schematów opisywania obiektów, słowników oraz tezaurusów, niezbędnej koordynacji między muzeami, a przede wszystkim przemyślanej polityki państwowej.

Wyniki badań, wykonanych przez D. Folgę-Januszewską i A. Jaskanis w 2001 roku, pokazały, że:

[...] nie można mówić o standaryzacji oprogramowania zbiorów muzealnych. Programy do inwentaryzacji muzealnej – na skutek braku forum, na którym możliwy byłby przepływ informacji między muzeami o tworzonych i wykorzystywanych aplikacjach i ich kosztach, a także na skutek braku jednoznacznej, wspólnej polityki informatyzacji muzeów w Polsce (polityki rządu lub polityk regionalnych) – traktowane są na rynku jako jednostkowe projekty informatyczne. [...] Stosowanie programów komputerowych przeznaczonych do prowadzenia inwentarzy muzealiów jest w dalszym ciągu wewnętrzną sprawą muzeów [...]. Dzieje się to wyłącznie na własne ryzyko tych instytucji. [...] Stan ten nie sprzyja tworzeniu policentrycznej, ogólnopolskiej bazy danych o zbiorach i kolekcjach muzeów⁵⁴.

Próby połączenia informacyjnych zasobów muzealnych pojawiły się prawie jednocześnie z wprowadzaniem inwentarzy elektronicznych. Już w 1996 roku został zaprojektowany Sieciowy System Wymiany Informacji Muzealnej (SSWIM) – pierwszy program komputerowy, który pozwalał na tworzenie ogólnokrajowej bazy danych obiektów muzealnych⁵⁵. Dane o zbiorach muzeów w Polsce, według autorów projektu, miały być przechowywane na wspólnym, dostępnym dla wszystkich muzeów serwerze w Muzeum Narodowym w Warszawie.

⁵² Na przykład MONA (produkt Biura Usług Informatycznych S SOFT), MUSNET (propozycja firmy Ontia Sp. z o.o.).

⁵³ D. Folga-Januszewska, dz. cyt., s. 19.

⁵⁴ Tamże, s. 20.

⁵⁵ Zespół Zarządzania Informacją Muzealną. Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, <http://www.pma.pl/dzialy/komp.html>.

Mimo że 180 muzeów wyraziło wolę współpracy, a program w 1997 roku został wyróżniony przez ministra kultury i sztuki w konkursie na „Najciekawsze wydarzenie muzealne”⁵⁶, SSWIM nie otrzymał dofinansowania⁵⁷ i nie rozwinął się na skalę ogólnopolską.

Jednym z najistotniejszych czynników hamujących powstanie takiej bazy danych był (i chyba nadal jest) brak koordynacji i wsparcia tego zadania na szczeblu centralnym. Niestety na początkowym etapie oddolne inicjatywy poszczególnych muzeów i zespołów⁵⁸ nie zostały ujednoczone w celu tworzenia i wdrażania jednolitego systemu baz danych. W następnych latach głównym zadaniem informatyzacji muzeów stało się zintensyfikowanie i zabezpieczenie cyfryzacji zbiorów⁵⁹. Digitalizacja muzealiów dawała z kolei możliwość formowania ogólnokrajowego repozytorium cyfrowego z danymi o obiektach.

W tej sprawie została w Polsce zorganizowana odpowiednia struktura instytucjonalna. Funkcję głównego koordynatora procesu digitalizacji pełni Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN). Od lat 90. XX wieku do 2002 roku w MKiDN monitoringiem wprowadzania systemów informatycznych do placówek kultury zajmował się pełnomocnik ministra ds. komputeryzacji instytucji kultury⁶⁰. Następnie kwestie digitalizacji rozpatrywał Zespół ds. Digitalizacji powołany przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego najpierw w 2006, później w 2009 roku⁶¹.

Ważnym dokumentem, opracowanym przez Zespół ds. Digitalizacji MKiDN w 2009 roku, jest Program Digitalizacji Dóbr Kultury oraz

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ P. P. Czyż, M. Romeyko-Hurko, *dMuseion: od bazy danych do muzeum cyfrowego*, „Polskie Biblioteki Cyfrowe” Poznań 2009, s. 21–29, s. 23.

⁵⁸ Wśród nich można wymienić Grupę Roboczą ds. Informatyzacji Muzeów Archeologicznych w Polsce utworzoną w 1991 roku przez Komitet Muzeów Archeologicznych (<http://www.pma.pl/dzialy/komp.html>), a także współpracę w latach 1995–1997 Doroty Folgi-Januszewskiej (Muzeum Narodowe w Warszawie) i Agnieszki Jaskanis (Państwowe Muzeum Archeologiczne) przy programie SSWIM.

⁵⁹ D. Folga-Januszewska, dz. cyt.

⁶⁰ J. Komusińska, *Kto jest odpowiedzialny za digitalizację – organizacja i finansowanie cyfryzacji polskiej kultury*, http://ekultura.org/wp-content/uploads/2014/09/ekspertyza_koordinacja-dzia%C5%82a%C5%84-digitalizacyjnych.pdf, 2015.

⁶¹ A. Januszko-Szakiel, L. Stachura, *Ochrona polskich zasobów cyfrowych. Kalendarium najważniejszych wydarzeń*. „Biuletyn EBIB” 2014, nr 9 (154), https://www.researchgate.net/publication/283348350_Curation_of_Polish_digital_resources_The_agenda_of_major_events.

Gromadzenia, Przechowywania i Udostępniania Obiektów Cyfrowych w Polsce 2009–2020⁶². Według jego autorów tworzenie cyfrowych odwzorowań oryginalnych zasobów kultury powinno się łączyć z zapewnieniem efektywnego przechowywania, zarządzania i udostępniania dokumentacji cyfrowej. Te zadania z kolei rozwiązuje się za pomocą takich narzędzi jak ogólnokrajowa baza danych oraz cyfrowe repozytorium. W dokumencie zapisano:

Jednym z priorytetowych zadań na najbliższe lata jest stworzenie powszechnego dostępu do zasobów muzealnych w wersji cyfrowej poprzez budowę internetowej ogólnopolskiej bazy danych o obiektach muzealnych i zabytkach (s. 40).

Oprócz tego w Programie Digitalizacji ukazało się wiele innych znaczących postulatów, między innymi:

Plany muzeów polskich obejmują powołanie centralnego ośrodka bezpiecznego przechowywania kopii zdigitalizowanych zbiorów (Państwowe Cyfrowe Repozytorium Muzealne), i utworzenie funduszu repozytorium (fundusz powinien być obsługiwany centralną dotacją z budżetu państwa, ponieważ dotyczy ochrony majątku narodowego).

Tworzone w Polsce magazyny danych cyfrowych muszą umożliwiać długoterminowe przechowywanie dokumentów elektronicznych i ich metadanych z gwarancją ich trwałości, integralności oraz autentyczności (s. 46).

Cele programowe, które wyznaczył Zespół ds. Digitalizacji MKiDN, odpowiadały wyzwaniom stojącym przed instytucjami opiekującymi się dziedzictwem narodowym w erze informacyjnej.

Zespół ds. Digitalizacji rekomendował także utworzenie w Polsce merytorycznych centrów kompetencyjnych monitorujących digitalizację zasobów archiwów, bibliotek, muzeów oraz materiałów audiowizualnych⁶³. W 2009 roku, zgodnie z zapisami Programu Digitalizacji, minister kultury powierzył funkcję Centrum Kompetencji w zakresie digitalizacji zabytków i muzealiów Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa – NID⁶⁴. Od początku

2013 roku rolę Centrum Kompetencji w zakresie digitalizacji w muzeach pełni Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów – NIMOZ (utworzony w 2011 roku)⁶⁵, w odróżnieniu od NID, realizującego zadania z dziedziny digitalizacji zabytków⁶⁶.

Na początku działalności NIMOZ jako Centrum Kompetencji miał zamiar realizować zagadnienia zapisane w Programie Digitalizacji. W umieszczonym w 2013 roku na swojej stronie internetowej komunikacie Instytut postulował:

Zamierzamy także podjąć współpracę z muzeami w kierunku stworzenia centralnej bazy danych obiektów muzealnych oraz budowy repozytorium służącego gromadzeniu i przechowywaniu cyfrowych danych o zasobach muzealnych⁶⁷.

Kierownik Działu ds. Digitalizacji Muzealiów NIMOZ Anna Kuśmidrowicz-Król w 2013 roku wśród zagadnień, nad którymi pracuje Centrum Kompetencji ds. Digitalizacji w muzeach, wskazała także tworzenie centralnego portalu zasobów muzealnych:

Utworzenie portalu pozwoli na: prezentowanie cyfrowych zasobów digitalizowanych przez potencjalnych beneficjentów; utworzenie centralnej bazy danych o obiektach muzealnych, wraz z podstawowymi informacjami i odesłaniami do witryn muzeów będących w posiadaniu prezentowanych obiektów; utworzenie fakultatywnej bazy danych o obiektach zdigitalizowanych w ramach już zrealizowanych projektów i istniejących serwisów, których twórcy chcieliby udostępniać swoje zasoby poprzez centralny portal; eksport danych (wraz z wykorzystaniem protokołów typu OAI-PMH) do zewnętrznych agregatorów, takich jak Europeana. Dodatkowo portal pełnić będzie funkcje edukacyjne i zaplecza informacyjnego dla muzealników

⁶² Program digitalizacji dóbr kultury..., <https://www.nck.pl/badania/raporty/program-digitalizacji-dobr-kultury-oraz-gromadzenia-przechowywania-i-udostepniania->

⁶³ Tamże, s. 49.

⁶⁴ Działalność Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie digitalizacji, http://www.mkidn.gov.pl/media/docs/2012/20120315_digitalizacja_MKiDN.pdf.

⁶⁵ Centra kompetencji. Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NIMOZ), <http://www.digit.mkidn.gov.pl/pages/zasoby/centra-kompetencji/narodowy-instytut-muzealnictwa-i-ochrony-zbiorow.php>.

⁶⁶ Sprawozdanie z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa za trzy kwartały 2014 roku, https://www.nid.pl/pl/O_NID/Sprawozdanie/SPAWOZDANIE%20ZA%20III%20kw%202014.10.14%20ca%C5%82o%C5%9B%C4%87.pdf.

⁶⁷ Digitalizacja w muzeach. Rola Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, old.nimoz.pl/pobierz/89.html.

w zakresie zastosowania technik cyfrowych w muzealnictwie (bibliograficzna baza danych)⁶⁸.

Mimo że NIMOZ aktywnie pracuje nad określeniem standardów cyfryzacji muzealiów, stara się koordynować tę działalność, a MKiDN od 2007 roku prowadzi programy⁶⁹ polegające na finansowaniu digitalizacji⁷⁰, zadania wskazane w Programie Digitalizacji (2009), czyli stworzenie ogólnopolskiej bazy danych i repozytorium, do tej pory nie zostały zrealizowane.

W 2013 roku NIMOZ, licząc na finansowanie z funduszy europejskich, rozpoczął prace nad projektem e-muzea, w ramach którego były przewidziane następujące działania: digitalizacja wybranych kolekcji muzealnych, budowa repozytorium oraz krajowego portalu zasobów muzealnych⁷¹. Projekt nie otrzymał dofinansowania. NIMOZ zapewnił, że prace będą kontynuowane w nowej formule organizacyjno-prawnej z wykorzystaniem środków krajowych⁷². Obecnie na stronie internetowej Instytutu brak informacji o konkretnych programach dotyczących stworzenia krajowej bazy danych, portalu lub repozytorium.

W latach 2007–2015 na digitalizację dziedzictwa kulturowego (nie tylko muzealnego) ze środków publicznych przeznaczono około 197 milionów zł⁷³. W ramach programów MKiDN wspierających digitalizację zasobów muzealnych w Polsce powstało kilkanaście ciekawych projektów baz danych (na przykład Centralna Baza Judaików⁷⁴, portal e-muzeum.eu⁷⁵ itp.). Część muzeów katalogi własnych zbiorów zaprezentowała w Internecie⁷⁶. Te

⁶⁸ A. Kuśmidrowicz-Król, *Rola Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów w rozwijaniu digitalizacji w muzeach*, „Muzealnictwo” 2013, nr 54, s. 154–158.

⁶⁹ Na przykład: Dziedzictwo Kulturowe (2007–2009), Zasoby cyfrowe (2010), Kultura + (2011–2015), Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego (2013–2015), Kultura cyfrowa (2016–2018).

⁷⁰ *Działalność Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie digitalizacji*, http://www.mkidn.gov.pl/media/docs/2012/20120315_digitalizacja_MKiDN.pdf.

⁷¹ *Projekt e-muzea udostępnianie zbiorów muzeów*, <http://www.digitalizacja.nimoz.pl/programy/polska-cyfrowa/o-projekcie-test-2>.

⁷² *Projekt e-muzea*, <https://www.nimoz.pl/dzialalnosc/projekty/e-muzea>.

⁷³ J. Komusińska, dz. cyt., http://ekultura.org/wp-content/uploads/2014/09/ekspertyza_koordinacja-dzia%C5%82a%C5%84-digitalizacyjnych.pdf, 2015, s. 14.

⁷⁴ *Centralna Baza Judaików*, <http://judaika.polin.pl/dmu-seion>.

⁷⁵ *Portal e-muzeum.eu*, www.e-muzeum.eu/index.php.

⁷⁶ *Internetowe katalogi zbiorów polskich muzeów i instytucji naukowych*, <http://www.digitalizacja.nimoz.pl/baza-wiedzy/katalogi-zbiorow>.

inicjatywy bez wątpienia są bardzo przydatne, ale zarazem są rozproszone, zbudowane czasami według różnych kryteriów. Różnią się także wytyczne dotyczące cyfrowego odwzorowania muzealiów w poszczególnych jednostkach.

W polskiej sferze muzealnej nie udało się zatem wypracować i wprowadzić ogólnopaństwowego systemu danych o zbiorach, podobnego chociażby do Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej ZoSIA, który jest bardzo wydajny, nowoczesny, oparty na komponentach Open Source. Warto nadmienić, że pełną kontrolę nad ZoSiA posiada państwo (są jednak zachowane pełne prawa autorskie, system został utworzony w ramach Narodowego Archiwum Cyfrowego, a nie przez firmę zewnętrzną)⁷⁷.

Kontekst europejski

Holenderska muzeolog Dieuwertje Wijsmuller zauważa, że piętnaście krajów w Europie prowadzi krajowy rejestr obiektów muzealnych, które zazwyczaj są administrowane przez ministerstwa kultury⁷⁸. Oczywiście rejestry są zbudowane według różnych wytycznych, mają odmienną strukturę, a sposób wypełniania danych jest zróżnicowany. Niemniej głównym celem krajowych rejestrów jest skuteczne zarządzanie wszystkimi obiektami muzealnymi.

Udanym projektem jest utworzona we Francji jeszcze w 1975 roku centralna baza danych obiektów muzealnych Joconde, prowadzona przez francuskie Ministerstwo Kultury. Obejmuje ona zbiory muzeów publicznych i prywatnych. Od 1995 roku dane Joconde są udostępnione przez Internet. Na 1 stycznia 2018 roku katalog zawierał: 588 tysięcy rekordów (390 tysięcy zilustrowanych jednym lub większą liczbą odwzorowań), 365 muzeów lub innych instytucji, 17 słowników naukowych. Codzienne statystyki strony internetowej Joconde pokazują: 7 tysięcy odwiedzających, 100 tysięcy wyświetlonych obrazów, 16 tysięcy przeczytanych stron (dane z 2017 roku)⁷⁹.

Warto zauważyć, że krajowe bazy danych muzealiów nie mogą być zastąpione takimi projektami, jak na przykład Europeana, które mimo że odgrywają bardzo ważną rolę w udostępnianiu

⁷⁷ *Działalność Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie digitalizacji*, http://www.mkidn.gov.pl/media/docs/2012/20120315_digitalizacja_MKiDN.pdf.

⁷⁸ D. Wijsmuller, *National register of museum objects*, <https://www.museumsanddeaccessioning.com/parameter/national-register-museum-objects/>.

⁷⁹ *Le portail Joconde*, <http://www2.culture.gouv.fr/documentation/joconde/fr/pres.htm>.

dziedzictwa europejskiego, służą innym celom, i nie pozwalają na efektywne zarządzanie danymi przez instytucje państwowe, których obowiązkiem jest ochrona dóbr narodowych.

Podsumowanie

Ogólnopństwowe bazy danych zbiorów muzealnych są nie tylko efektywnym narzędziem w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym, ale także niezbędnym elementem zabezpieczenia informacji o obiektach przechowywanych w muzeach. Przykład Brazylii, gdzie na początku września 2018 roku pożar zniszczył miliony cennych obiektów w Muzeum Narodowym w Rio de Janeiro, Ukrainy, która straciła kontrolę nad częścią własnego terytorium, a także wielu innych krajów, w tym Polski, które podczas wojen utraciły bardzo dużo zabytków, uzasadnia konieczność utworzenia krajowych baz zbiorów.

Doświadczenie krajów, które zdecydowały na tworzenie ogólnopństwowej bazy danych muzealiów, pokazuje, że ten proces łączy się z koniecznością dokładnego badania stanu zbiorów muzealnych, wypracowania nowych zaawansowanych aktów normatywnych i działań metodycznych, co sprzyja modernizacji całego sektora muzealnego.

Przedstawione doświadczenia czterech państw pokazują różne modele budowy muzealnych baz danych – odgórne (Białoruś, Rosja, Ukraina) i oddolne (Polska).

Polityka muzealna pierwszej grupy krajów jest w dużej mierze zdeterminowana założeniami wyznaczonymi w czasach radzieckich. W wyniku nacjonalizacji dóbr kultury powstał pomysł utworzenia Państwowego Zasobu Muzealnego, którego obiekty są własnością państwa. Po rozpadzie ZSRR i pojawieniu się prywatnych kolekcji i muzeów Państwowy Zasób Muzealny zachował się w trzech krajach, lecz został podzielony na dwie części: państwową i niepaństwową. Obiekty pierwszej, zdecydowanie większej części pozostają własnością państwa i są przypisane muzeom na prawach zarządzania operacyjnego. Ten stan rzeczy wyznaczyła silna pozycja państwa w nadzorze nad instytucjami muzealnymi, warunkując realizację projektu rozpoczętego jeszcze w drugiej połowie lat 60. XX wieku – Zbiorczo Katalogu Naukowego Zasobu Muzealnego. Zadanie to, po rozpadzie Związku Radzieckiego, najskuteczniej realizuje Federacja Rosyjska.

Z kolei muzealia w Polsce są własnością muzeów. W latach 90. XX wieku instytucje muzealne we własnym zakresie rozpoczęły doskonalenie procesów

zarządzania kolekcjami. Powstały pierwsze oddolne inicjatywy stworzenia ogólnokrajowej bazy danych muzealiów, które nie otrzymały wsparcia finansowego. W kraju ciągle postuluje się (w tym także w programach rządowych) konieczność utworzenia ogólnopolskiej bazy danych, a także repozytorium i portalu zasobów muzealnych.

System zarządzania sektorem muzealnym jakiegokolwiek państwa jest zdeterminowany jego historią oraz ustrojem społeczno-politycznym i nie może być identyczny jak w innych krajach. W administrowaniu tak złożonej dziedziny często nie istnieją idealne rozwiązania. Jednak przedstawiona w artykule analiza wskazuje na opłacalność połączenia organizacyjnych i koordynacyjnych starań instytucji państwowych z aktywną pozycją środowisk muzealnych, które pragnąc unowocześnić działalność muzeów, stosują innowacyjne praktyki, wypracowują rozwiązania użyteczne i zaawansowane technologicznie.

Realizując projekty dotyczące digitalizacji, zarządzania i udostępnienia zbiorów, muzealnicy polscy zdobyli cenne doświadczenie i wiedzę, co jest podstawą budowania krajowej bazy danych muzealiów. Przy wsparciu i koordynacji tego procesu na szczeblu centralnym omawiane zadanie bez wątplenia jest możliwe do zrealizowania.

BIBLIOGRAFIA

- Ab muzejah i Muzejnym fondze Rjespubliki Belarus': zakon Rjespubliki Belarus'* [Prynjaty Palataj pradžajnikoŭ, Adobranaj Savetam Rjespubliki 12.12.2005, № 70-Z], <http://museum.by/node/14343>.
- Ab Muzejnym fondze Rjespubliki Belarus': palazhjenne* [zacverdżhana Pastanovaj Saveta Ministraŭ Rjespubliki Belarus' 10.6.2006, № 730], <http://www.dkmf.by/regulatory-documentation/view-68.html>.
- Aktual'nye problemy fondovoj raboty muzeev. Nauchnaja obra- botka muzejnyh predmetov*, „Trudy NII kul'tury”, Moskva 1981.
- Allenova E., *Muzejnyj predmet rossijskogo zakonodatel'stva*, <http://artguide.com/posts/1172>, 19.1.2017.
- Centra kompetencji. Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NIMOZ)*, <http://www.digit.mkiidn.gov.pl/pages/zasoby/centra-kompetencji/narodowy-instytut-muzealnictwa-i-ochrony-zbiorow.php>.
- Centralna Baza Judaików*, <http://judaika.polin.pl/dmuseion>.
- Czyż Piotr P., Romejko-Hurko Marcin, *dMuseion: od bazy danych do muzeum cyfrowego*, „Polskie Biblioteki Cyfrowe”, Poznań 2009, s. 21–29.
- Digitalizacja w muzeach. Rola Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów*, old.nimoz.pl/pobierz/89.html.
- Działalność Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie digitalizacji*, http://www.mkiidn.gov.pl/media/docs/2012/20120315_digitalizacja_MKiDN.pdf.
- Ekspres-vypusky: ofitsiyni sait Derzhavnoi służby statystyky Ukrainy*, <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
- Folga-Januszewska D., *Muzea w Polsce 1989–2008. Stan, zachodzące zmiany i kierunki rozwoju muzeów w Europie*

- oraz rekomendacje dla muzeów polskich, Raport na zlecenie MKiDN, Warszawa 2008, [http://www.kongreskultury.pl/library/File/RaportMuzea/muzea_raport_w.pelna\(1\).pdf](http://www.kongreskultury.pl/library/File/RaportMuzea/muzea_raport_w.pelna(1).pdf).
- Fomin V. N., *O komp'juterizacii nauchno-fundovoi raboty muzeev (na primere sozdaniia i razvitia Avtomatizirovanogo banka dannyh po kolekcijam Central'nogo muzeja Revolucii SSSR)*, „Muzevedenie. Na puti k muzeju XXI veka. (Sb. nauch. tr. NII kul'tury)”, Moskva 1989, s. 111–116.
- Germackaja N., Skakun L., *Obshherespublikanskij informacionnyj resurs prezentacii i unifikacii opisanij Muzejnogo fonda Respubliki Belarus': ot razrabotok k realizacii*, „Pervyj Nacional'nyj forum »Muzei Belarusi«: sbornik materialov delovoi programmy”, Mińsk 2013, s. 239–241, <http://repository.buk.by/bitstream/handle/123456789/17190/Obshcherespublikanskij%20informacionnyj%20resurs.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Glava Minkul'tury Rossii prizval aktivnee zanosit' predmety muzejnogo fonda v Goskatalog Rossijskoj Federacii, <https://www.mkrf.ru/press/news/glava-minkul'tury-rossii-prizval-aktivnee-zanosit-p/>, 9.7.2017.
- Glavnyj informacionno-vychislitel'nyj centr Ministerstva kul'tury Rossijskoj Federacii, <http://givc.ru/projects/state-directory/>.
- Gosudarstvennyj katalog Muzejnogo fonda Rossijskoj Federacii: perspektivy razvitija, <http://goskatalog.ru/portal/#/for-museums/docs?id=171>, 21.2.2018.
- Ignat'eva V. N., *Organizacija muzejnogo dela i muzejnoe stroitel'stvo RSFSR v poslevoennye gody (1946–1953)*, „Ocherki istorii muzejnogo dela v SSSR” (otv. red. A.'B.'Zaks), Moskva 1968, Vyp. VI, s. 54–96.
- Internetowe katalogi zbiorów polskich muzeów i instytucji naukowych, <http://www.digitalizacja.nimcz.pl/baza-wiedzy/katalogi-zbiorow>.
- Januszko-Szakiel A., Stachura L., *Ochrona polskich zasobów cyfrowych. Kalendarium najważniejszych wydarzeń*, „Biuletyn EBIB” 2014, nr 9 (154), https://www.researchgate.net/publication/283348350_Curation_of_Polish_digital_resources_The_agenda_of_major_events.
- Komusińska J., *Kto jest odpowiedzialny za digitalizację – organizacja i finansowanie cyfryzacji polskiej kultury*, http://ekultura.org/wp-content/uploads/2014/09/ekspertyza_koordinacja-dzia%C5%82a%C5%84-cigitalizacyjnych.pdf, 2015.
- Kratkoe opisanie muzejnogo predmeta: informacionno-lingvisticheskoe obespechenie, 2001, [E. S. Kuz'mina, L. Ja. Nol', V. V. Chernenko, E. L. Koshheeva, I. Ju. Hurgina], „Standarty opisanija ob#ektov kul'turnogo nasledija” (Kul'tura: politika modernizacii, Vyp. 2), Pskov–Moskva, s. 35–62.
- Kuśmidrowicz-Król A., *Rola Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów w rozwijaniu digitalizacji w muzeach*, „Muzealnictwo” 2013, nr 54, s. 154–158.
- Le portail Joconde, <http://www2.culture.gouv.fr/documentation/joconde/fr/pres.htm>.
- Levada M., *Do parlamentyjskych slukhan*, <http://prostir.museum.ua/post/40624>, 16.4.2018.
- Metadychmyja materyjaly: aficyjnyj sajt Dżarżahajnago katalogu Muzejnago fonda Rjespubliki Belarus', <http://www.dkmf.by/documents/methodical>.
- Midura E., *Rozwój muzealnictwa w okresie czterdziestolecia PRL*, „Muzealnictwo” 1986, nr 30, s. 3–8.
- Myshchak I. M., *Normatyvno-pravove zabezpečennia formuvannia Derżavnoho reiestru natsionalnogo kulturnoho nadbannia ta shliakhy yoho vdoskonalennia v Ukraini*, „Na ukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy” 2014, № 4, s. 19–24.
- О Gosudarstvennom kataloge Muzejnogo fonda Rossijskoj Federacii: položenie [utverdzhenno postanovleniem Pravitel'stva Rossijskoj Federacii ot 12.2.1998 g. N 179], http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_17931/e3b2166c177f13d5666117f58c38c1748e128ad6/.
- О Muzejnom fonde Rossijskoj Federacii i muzejah v Rossijskoj Federacii : federal'nyj zakon [prinjat Gosudarstvennoj Dumoj 26.5.1996 g. N 54-FZ], <http://base.garant.ru/123168/#ixzz3bFnP2lfO>.
- О muzejnom fonde Sojuza SSR: Postanovlenie Soveta Ministrov SSSR ot 2 ijunja 1965 g. N 428, „Sobranie postanovlenij pravitel'stva Sojuza SSR” 1965, № 13, s. 103.
- О razmeshhenii informacii o muzejnyh predmetah i muzejnyh kolekcijah, sodержashhejsja v Gosudarstvennom kataloge Muzejnogo fonda Rossijskoj Federacii: prikaz Ministerstva Kul'tury Rossijskoj Federacii № 902 ot 29.12.2009 g., https://www.mkrf.ru/documents/o_razmeshchenii_informatsii_o_muze362061/?sphrase_id=2193623.
- Obzory nauchnyh katalogov pamjatnikov material'noj i duhovnoj kul'tury. Sbornik, red. E. Chistjakov, NII kul'tury, Moskva 1971.
- Portal e-muzeum.eu, <http://www.e-muzeum.eu/index.php>.
- Pro deiaki pytannia obliku derżhavnoi chastyny Muzejnogo fondu Ukrainy: Nakaz, Vymohty, Forma [zatverdzhenno Minkul'tury Ukrainy 5.11.2014, № 943], <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1445-14>.
- Pro muzei ta muzeinu spravu: zakon Ukrainy [prinyiato Verkhov. Radioiu 29.6.1995 № 249/95-VR], <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>.
- Pro reiestratsiiu, vziattia na oblik i okhoronu pam'iatok mystetstva i starovyny, shcho перебувають u volodinni pryvatnykh osib, tovarystv i ustanov: Dekret RNK RSFSR vid 5 zhovtnia 1918 r., „Zakonodavstvo pro pam'iatky istorii ta kul'tury (Zbirnyk normatyvnykh aktiv)”, red. O. N. Yakymenko, Kyiv 1970, s. 14–16.
- Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii obliku muzejnykh predmetiv: Nakaz, Instruksiiia [zatverdzhenno Minkul'tury Ukrainy 21.7.2016, № 580], <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1129-16>.
- Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derżhavnyi reiestr natsionalnogo kulturnoho nadbannia: postanova, polozhennia [prinyiato Kabinetom Ministriv Ukrainy 12.8.1992, № 466], <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/466-92-%D0%BE>.
- Pro zatverdzhennia Poriadku obliku muzejnykh predmetiv v elektronni formi: Nakaz, Poriadok [zatverdzhenno Minkul'tury Ukrainy 9.9.2016, № 784], <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1478-16>.
- Pro zatverdzhennia Poriadku zanesennia unikalnykh pam'iatok Muzejnogo fondu Ukrainy do Derżavnoho reiestru natsionalnogo kulturnoho nadbannia: Nakaz, Poriadok [zatverdzhenno Minkul'tury Ukrainy 25.10.2001, № 653], <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0144-02>.
- Pro zatverdzhennia serednostrokovoho planu priorytetnykh dii Uriadu do 2020 roku ta planu priorytetnykh dii Uriadu na 2017 rik: Rozporiadzhennia, Plan [zatverdzhenno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3.4.2017, № 275-r], <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80>.
- Program digitalizacji dóbr kultury oraz gromadzenia, przechowywania i udostępniania obiektów cyfrowych w Polsce 2009–2020, MKiDN, Warszawa 2009, http://nck.pl/upload/attachments/302378/program_digitalizacji_20092020_copy3.pdf.
- Projekt e-muzea, <https://www.nimoz.pl/dzialalnosc/projekty/e-muzea>.

- Projekt e-muzea udostępnianie zbiorów muzeów, <http://www.digitalizacja.nimoz.pl/programy/polska-cyfrowa/o-projekcie-test-2>.
- Rossijskie muzei ustanovili rekord po registracii muzejnyh predmetov v Gosudarstvennom kataloge Muzejnogo fonda Rossijskoj Federacii, https://www.mkrf.ru/press/news/rossijskie-muzei-ustanovili-rekord-po-registratsii/?sphrase_id=2193623.
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 18 kwietnia 1964 r. w sprawie prowadzenia inwentarza muzealiów (Dz.U. 1964 nr 17 poz. 101), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19640170101>.
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 26 sierpnia 1997 r. w sprawie zasad i sposobu ewidencjonowania dóbr kultury w muzeach (Dz.U. 1997 nr 103 poz. 656), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971030656>.
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz.U. 2004 nr 202 poz. 2073), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20042022073>.
- Spravka k zasedaniyu kollegii Ministerstva kultury Rossijskoj Federacii po voprosu „O proektah Minkul'tury Rossii v oblasti informatizacii”, https://www.mkrf.ru/documents/k-zasedaniyu-kollegii-ministerstva-kultury-rossijskoj-federatsii-po-voprosu-o-proektakh-minkul'tury-r/?sphrase_id=2193487.
- Sprawozdanie z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa za trzy kwartały 2014 roku, https://www.nid.pl/pl/O_NID/Sprawozdania/SPAWOZDANIE%20ZA%20III%20kw%202014.10.14%20ca%C5%82o%C5%9B%C4%87.pdf.
- Statystyka DKMF, <http://www.dkmf.by/statystyka-dkmf>.
- U budynku uriadu vidbulasia ekspertna zustrich z pytan stvorennia reiestru obliku muzejnykh predmetiv v elektronii formi, http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245306985,24.11.2017.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz.U. 1962 nr 10 poz. 48), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19620100048>.
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 1997 nr 5 poz. 24), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970050024>.
- Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o opiece nad muzeami publicznymi (Dz.U. 1933 nr 32 poz. 279), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19330320279>.
- Wijsmuller Dieuwertje, *National register of museum objects*, <https://www.museumsanddeaccessioning.com/parameter/national-register-museum-objects/>.
- Zespół Zarządzania Informacją Muzealną. Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, <http://www.pma.pl/dzialy/komp.html>.
- Żygulski Z., *Muzea na świecie. Wstęp do muzealnictwa*, Warszawa 1982.

STRESZCZENIE

Artykuł prezentuje zagadnienia dotyczące budowy ogólnopństwowych baz danych obiektów muzealnych w Rosji, na Białorusi i Ukrainie, w Polsce.

W krajach postradzieckich pomysł powstania zbioru informacji o wszystkich muzealiach narodził się za czasów ZSRR. W drugiej połowie lat 60. XX wieku została podjęta decyzja o utworzeniu Zbiorczego Katalogu Naukowego Zasobu Muzealnego ZSRR. Wtedy zadania tego nie udało się realizować ze względu na brak wypracowanych podstaw merytorycznych. Po 1991 roku nowo powstałe państwa samodzielnie budowały własne założenia muzealnictwa, w tym rozwiązywały zagadnienia ogólnopństwowych baz danych muzealnych.

W Republice Białorusi w 2005 roku został utworzony Katalog Państwowy Zasobu Muzealnego Republiki Białorusi. Baza zawiera wiadomości o obiektach szczególnie wartościowych.

Państwowy Katalog Zasobu Muzealnego Federacji Rosyjskiej został założony w 1996 roku. Ten system informacyjny zawiera rejestr Zasobu Muzealnego (wszystkie obiekty i kolekcje muzealne), rejestr muzeów, rejestr transakcji z obiektami i kolekcjami muzealnymi.

Po rozpadzie ZSRR Ukraina nie kontynuowała prac nad budową ogólnokrajowego katalogu muzealiów. Po utracie części zbiorów muzealnych (na Krymie, wschodnich terenach obwodów ługańskiego i donieckiego) skopiowano księgi inwentarzowe. Po 2014 roku na Ukrainie podjęto działania w sprawie udoskonalenia zasad prowadzenia ewidencji zbiorów muzealnych, na szczeblu centralnym zadeklarowano utworzenie ogólnopństwowego elektronicznego zasobu informacyjnego z bazami danych o obiektach dziedzictwa kulturowego (w tym obiektach Zasobu Muzealnego Ukrainy).

W Polsce pierwsze inicjatywy stworzenia ogólnokrajowej bazy danych muzealiów powstały w połowie lat 90. XX wieku. Miały charakter oddolny i nie otrzymały wsparcia finansowego. Polskie muzea pracują nad projektami digitalizacji zbiorów muzealnych, duża ich część jest finansowana przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W kraju na różnych szczeblach wciąż postuluje się konieczność utworzenia ogólnopolskiej bazy danych, repozytorium i portalu zasobów muzealnych.

Słowa kluczowe: muzeum, muzealia, zbiory muzealne, baza danych, repozytorium, inwentarz elektroniczny, digitalizacja, Państwowy Zasób Muzealny

SUMMARY

Unaccomplishable challenge? State-wide database of museum collections: experience of Belarus, Russia, Ukraine and Poland

The article presents the topics surrounding the creation of state-wide databases of museum collections in Belarus, Russia, Ukraine and Poland. In the post-Soviet states, the idea of generating an assembly of information about all the museum objects was formed during the times of the USSR. In the 2nd half of the 1960s, a decision was made to create the Joint Scientific Catalogue of the Museum Resource of the USSR. It was impossible to fulfil the task then, due to the lack of developed substantive bases. After 1991, the newly-formed states created their own bases of museology independently, including the topics of state-wide museum databases.

In 2005 in the Republic of Belarus, the State Catalogue of the Museum Resource of the Republic of Belarus was established. The database contains news about particularly valuable museum objects.

The State Catalogue of Museum Resources of the Russian Federation was founded in 1996. The information system includes the register of Museum Resource (all museum objects and collections), the register of museums, the register of transactions with museum objects and collections.

After the fall of the USSR, Ukraine did not continue to create a state-wide catalogue of the museum objects. After losing a part of its museum collections (in Crimea and the eastern territories of Luhansk and Donetsk Oblasts), the inventory books were copied.

After 2014, actions were taken in Ukraine to improve the rules for keeping records of museum collections; at the central level a declaration was made to create a state-wide electronic information resource with databases about cultural heritage objects (including objects from the Museum Resources of Ukraine).

In Poland, the first initiatives to create a state-wide database of museum objects were made in the mid-1990s. They had a bottom-up character and did not receive financial support. Polish museums are working on projects of digitalisation of museum collections, a large part of which is financed by the Ministry of Culture and National Heritage. On various levels in the country, the postulates are still formed about the necessity to create a state-wide database, repository and museum resources portal.

Key words: museum, museum objects, museum collections, database, repository, electronic inventory, digitalisation, National Museum Resource